

NEMZETI ALAPTANTERV 2020 – Az alap- és kerettantervi változások célja az alsó tagozaton

I.*

Csépe Valéria

Általános alapelvek és az elérni kívánt eredmények

Tisztelt Tanító! Kedves Kolléga!

Rajtunk múlik, hogy gyerekeink hogyan viszonyulnak majd a tanuláshoz, a tudáshoz, az iskolához. A mi követhető, értelmezhető visszajelzéseink, mindennapi munkánk határozza meg, hogy hogyan fejlődnek a 6–10 éves iskolások alapkészségei, miként alakul érzelemszabályozásuk a közösségben, fennmarad-e kíváncsiságuk, önértékelésük, helyesen alakul-e viszonyulásuk önmagukhoz, tanulórsaikhoz, a pedagógusokhoz. Bár ennek kereteit sokan igyekezünk szakmai alapvetéseinkben kialakítani, az önkéntes „szakértők” köre egyre nagyobb. A nevelés és oktatás céljáról, tartalmáról és módszereiről, s a szükséges szemléletváltásról szóló vitát szeretnénk ezért oda visszaterelni, ahová az való, azaz a gyakorló pedagógusokra támaszkodni.

A NAT 2020 eredeti szándékaink szerint a szükséges tartalom mellett a szemléletváltozáshoz szükséges teendők egyszerre elváró és megengedő rendszerét alakította ki. A hivatalos dokumentumok viszont szárazak, időnként nehezen érthetőek. Ezért fogadtuk el a Tanító megítélő felkérését, s most induló sorozatunkban a módosított NAT-ban megjelenő új szempontokat, lehetősé-

geket, s a kerettantervekben egyértelműbbé váló feladatokat igyekezünk bemutatni. Az oktatás célja a tudást használni tudó, saját képességeivel tisztában lévő, a világ változásait aktívan befolyásolni képes, a 21. századi kihívásokra megfelelően válaszolni tudó generációnál a tanulni tanulás készségét kialakítani. Ezt talán mindenki érzi. Talán az is jó lenne, ha mindenki tudná, az oktatás közös ügy, ám formálása szakmai kérdés. Mivel minden további cikk a tanulási területek sajátosságaira, megtartott elemeire és újdonságaira fókuszál, jelen bevezető célja leginkább egy előkészítő alapozás lehet, néhány tisztázni szükséges pont beiktatásával.

■ MINDENKI

Általános alany. Ért az oktatáshoz, mert ő is járt iskolába, véleménye van, s tudni véli, hogy mit és hogyan kell tanítani. A tanító azonban szakember. Amint azok is, akik alaptantvert és kerettantvert fejlesztettek, s ennek alapján javaslatot tettek arra, milyen is lehet, lehetne a tanulóközpontú, korszerű oktatás az alsó tagozaton.

* A sorozat az EFOP 3.2.15 tartalomfejlesztési projektben részt vevő pedagógusok munkája. A projekt szakmai vezetője a szerző.

■ ALAPTANTERV

Az alaptanterv minden ország közoktatásában az a dokumentum, amely lefekteti az alapokat és kiindulópontot ad minden ráépülő tartalmi és módszertani tevékenységhez. Olyan, a gyakorlatra irányuló értelmezést, alkalmazást támogató szakmai rendszert és folyamatos értékelést igénylő dokumentum, amely nem egyszerűen tartalmi szabályozás, mert bár egy-két évtizeddel ezelőtt az alaptanterveknek ez volt a fő célja, ma már valamennyi korszerű oktatási rendszerben ennél lényegesen többet jelent. Az alaptanterv nem egyszerűen tanterv, még csak nem is tananyag (ezt a curriculum magyar fordítása sugallja), hanem az ezen túlmutató elvárások és lehetőségek (szemlélet, attitűd, érték, értékelési sokféleség, módszertani gazdagság, személyre szabás, méltányosság stb.) összessége. Ma az osztálytermi munkát leginkább a kerettantervek határozzák meg, a tanulóra irányuló, az aktív tanulást támogató munka, értékelési és módszertani sokféleség nem, vagy alig érvényesül.

A kutatási adatok és a pedagógiai eredményességnek a NAT-javaslatok kidolgozását megelőző értékelései mind azt igazolják, hogy a tanulás, az iskolai előmenetel és a felnőttkori elhelyezkedés, boldogulás szempontjából egyaránt legmeghatározóbb szakasz az iskola első négy éve, azaz az alsó tagozat. Szükségesnek érezzük ezért azoknak a feladatoknak a részletesebb bemutatását, amelyek meghatározzák a tanító sikerességét.

■ TANÍTÓK ÉS TANTERVEK

Formális tanulással gyermekeink az első osztályban találkoznak. Az óvodában nem ez történt, s ez így van jól. Az óvoda-iskola átmenet gördülékenysége azonban ma még nem teljes. Sikere attól függ, hogy miként tudjuk az iskolát kezdő gyermekek kognitív és szocio-emozionális érzésének és fejlődésének eltéréseit szem előtt tartani, figyelembe venni. Fontos a tanulási motiváció, a kíváncsiság fenntartása. Az első osztályban ezt szolgálja:

- a tanító megfigyeléseire alapozott, szöveges formában megfogalmazott fejlesztő, tanulást segítő értékelés,
- ez értékeléssel lehetőség szerint összekapcsolandó, az egyéni fejlődési szintet felmérni hivatott diagnosztikus mérés,
- az iskolakezdést követő első félévben elvárt, minden szempontból bevezető jelleggel megkezdett fejlesztőmunka,
- az alapkészségek (írás, olvasás, számolás) és a kompetenciák fejlődéséről adott folyamatos visszajelzés a gyermeknek és a szülőnek.

A gyermekek iskolához és tanuláshoz való viszonyának legmeghatározóbb alakítója a tanító. Az első két év fő nevelési feladata:

- a tanulni tanulás segítése,
- a szabálykövetés kialakítása,
- az új tudás örömeinek felfedeztetése,
- a tanulás élményének fenntartása,
- az iskolai élet megismertetése, elfogadásának segítése,

– az iskola szokás- és szabályrendszerében való eligazodás segítése.

Az 1–4. osztály, azaz az alsó tagozat egységes, önálló, egyben alapoató nevelési-oktatási szakasz. Az alapkészségeket úgy kell kialakítani, hogy az új típusú tanulást igénylő következő szakaszt előkészítse, azaz az 5. osztály bemeneti elvárásaihoz illeszkedjen. Az 5. osztálytól a kerettantervek teljesítése akkor sikeres, ha ezt az alsó- és felső tagozatban tanító pedagógusok együttműködése is segíti. A tantárgyi határok tudást támogató fellazítása az alsó tagozatban a legkifejezettebb, érdemes a rugalmasságot biztosító lehetőséggel élni.

Az első négy osztály feladata:

- a tanulásra irányuló és a társas együttélés szabályait követő viselkedések elsajátítása;
- pozitív hozzáállás kialakítása az iskola és a tanulás iránt;
- az írás, az olvasás és a számolás készségszintű elsajátítása, továbbá e készségek alkalmazása a fejlődési szinthez illeszkedő, valódi élethelyzetekben is megjelenő feladatok megoldása során;
- tanulási készségek kialakítása, az egyéni fejlettségnek, képességeknek és életkornak megfelelő tanulási módszerek megtanítása, az erőfeszítés és a kintartás támogatása;
- az önkifejezés készségeinek formálása és a pozitív önértékelés kialakítása;
- a kommunikációs és együttműködési készségek fejlesztése;
- a nemzeti értékek iránti pozitív viszonyulás kialakítása iskolai és iskolán kívüli programok szervezésével.

Az alsó tagozaton a pedagógusnak lehetősége van arra, hogy a tanulás megszervezése során a tanórai kereteken átlépve, a komplex fejlesztés célját szem előtt tartva alakítsa a pedagógiai munkát, mindenekelőtt azért, hogy a kitűzött célokat a nevelő-oktató munka minden területén elérje.

■ TARTALOM ÉS MÓDSZER

A tantervi viták általában a „mit kell tanítani, hány tanórát rendelhetek hozzá” jegyében folynak. Ez most sincs másként, holott a mikor és a hogyan a lényeges. Az első négy osztály feladata egyértelmű, ír, olvas, számol, elmerül a művészetekben, mozog, tevékeny, megismerkedik egy másik nyelvvel és elkezd helyesen értelmezni a 21. század digitális világát. Az alaptantervben és a kerettantervekben megadott fő feladatok és az ehhez biztosított órakeret arányos. A témakörök világosak, a tanulási területekhez rendelt idő rugalmasan értelmezhető, a feladatok konkrét tanulási eredményként jelennek meg, s mind a tartalom, mind a módszer az osztály tanulóinak egyéni képességfejlettsége és tanulási üteme szerint alakítható. A gyorsabban és lassabban tanuló gyermekek feladatait egyénileg és csoportban is el lehet végezni. A tanító módszertani tudása és alkalmassága fontosabb, mint a tankönyv. Szakmai kompetenciája az új tanulás, a

teljesítmény jutalmazó erejére támaszkodik. Az egyik követendő cél az érdeklődés fenntartása, a figyelem és emlékezet korai túlterhelésének elkerülése.

A NAT 2020 és a kerettantervek is kikönyvített tartalommal készültek. A maximált óraszámom belül rugalmas átrendezés, tematikus csoportosítás lehetséges. Nem a tanulási területhez rendelt óraszám merev megtartása a fő cél, hiszen a tanítóra van bízva minden foglalkozás. A nevelési-oktatási szakasz alapvető feladata:

- a stabil alapkészségek (írás, olvasás, számolás) és -kompetenciák kialakítása,
- a beszéd, a kommunikáció fejlesztése,
- személyiség- és a képességfejlesztés,
- a tanulás iránti motiváció felkeltése és fenntartása,
- a tanuló kíváncsiságára és tanulás iránti vágyára építő fejlesztés.

Az alsó tagozatos kerettantervek egymáshoz kapcsolódóan, egységes rendszerben készültek, mindenütt a kompetenciák és az ajánlott tevékenységek megadásával együtt. A matematika a számérzék és számfogalom fejlesztését, az alpműveletek stabil elsajátítását helyezi a

középpontba. A magyar oktatásának célja a beszélt és írott nyelv folyamatos fejlődésének megalapozása, az életkornak megfelelő alap-, ajánlott és választható, a tudást (például természet) is fejlesztő szövegek értésének folyamatos kialakítása. Nem kell még formálisan nyelvtant tanítani, a hangsúly a helyesírásom és a beszéden van. A formális környezetismeret-oktatás később, csak a harmadik osztályban kezdődik, ám tartalmi minden tantárgyban megjelennek. A művészetek egymáshoz illeszthető tanulási területet alkotnak, helyes beépítésük a tanításba a személyiséget formáló tényezőként hat. Harmadik osztálytól épül fel a digitális kultúra, ami nem egyszerűen korai informatika, a testnevelés és egészségfejlesztés terület pedig számos új, megvalósítható célt tűz ki. A testnevelés nem pusztán tornaóra, hanem örömet jelentő mozgás, benne lehet tánc és sokféle fizikai aktivitás. Beleépült az egészségfejlesztés, az egészséges életmód alakítása, a kisiskolások testtartási problémáit enyhíteni képes feladatok, s lehetőség nyílik a gyógytestnevelésre is. Mindezek részleteiben sorozatunk tantárgyakra bontott bemutatásaiban kerülnek kifejtésre. Elsőként a két legfontosabb területet, a magyart és a matematikát mutatja be Ungár Ágnes és Móricz Márk.

II.*

Ungár Ágnes

Magyar nyelv és irodalom

Az iskolába lépő gyermek kíváncsi. Kíváncsi és motivált. Meg szeretné érteni és ismerni a világot, birtokba venni, behabzsolni, közelebb kerülni a felnőttek világához. Ta-

lán ebben az egyben hasonlítanak egymásra, minden másban különböznek egymástól. Ezt a kiváló motivációs alapot, amellyel rendelkeznek, gyorsan le tudjuk építeni,

* Készült az EFOP 3.2.15 tartalomfejlesztési projekt támogatásával.